

літератури та мистецтва середньовічної Чехії, у тому числі чеські хроніки, зокрема, поклав початок багатотомним виданням джерел "Архів чеський" та "Fontes rerum Bohemicarum".

Список використаної літератури:

- 1.Иванов Ю. Ф. Чешская и словацкая историография / Ю.Ф. Иванов, 1996. – Москва – 376 с.
- 2.С. Ненашева, Б.М. Руколь [електронний ресурс] // режим доступу до тексту: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000061/st005.shtml>
- 3.Хрестоматия по истории южных и западных славян: В 3-х т.: Учебное пособие для студентов ист. спец. вузов / редкол.: Ю.В. Бромлей и др. – Минск: Университетское, 1989. - Т.2 : Новая история - 295 с.

Альона Костецька
студентка 3 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: к. і. н., старший викладач О.В. Маркевич

Чеський позитивізм: Ярослав Голл

На зламі XIX-XX століття в Австро-Угорщині, частиною якої були чеські землі різко загострилися класові та національні протиріччя. Швидкозростаюча чеська буржуазія прагнула до подальшого перетворення державного ладу монархії на конституційних засадах, до завоювання міцного політичного становища в імперії. Сталася диференціація в таборі буржуазії, яка призвела до утворення нових політичних партій. Їх національна програма носила помірковано-ліберальний характер. Платформа правого крила була консервативною. Партії та угруповання, які представляли дрібну буржуазію, ліберальну інтелігенцію, середні верстви міста і села були опозиційні по відношенню до австрійського уряду. Нова соціально-політична ситуація впливала на розвиток історичної науки.

З другої половини 80-х років в чеській історіографії утвердився вплив позитивізму. Головним організаційним центром позитивістської історіографії став Карлів університет у Празі, розділений у 1882 році на чеський і німецький. Поява самостійного чеського вищого навчального закладу сприяла притоку в науку нових національних сил, перетворенню Карлового університету у великий науковий центр. У 1890 р була утворена Чеська академія наук, словесності і мистецтв. Вона взяла на себе публікацію джерел та історичних досліджень. У 1892 р був заснований Історичний клуб в Празі, який з 1905 р став фінансувати «Чеський історичний журнал» заснований у 1895 році. Новий етап у розвитку чеської історіографії відкрила творчість Ярослава Голла - видатного історика, засновника позитивістського напрямку в чеській історіографії, так званої школи Голла [3].

Ярослав Голл народився 11 липня 1846 року у чеському місті Хлумець-над-Цідліною. Він походив з чеської сім'ї, яка мала німецьке коріння. Його батько Адольф Голл був лікарем. Завдяки своєму дядькові він познайомився з тогочасною інтелігенцією чеської епохи Відродження. Ярослав Голл закінчив гімназії міста Млада-Болеслав, а згодом гімназію у Празі. Після цього він хотів присвятити себе вивченню літератури та мистецтва, але батьки йому не дозволяли. Ось чому він звернувся до вивчення історії на філософському факультеті Карлового університету у Празі. Докторський ступінь він отримав у віці 24 років, після цього він повертається до гімназії Млада-Болеслава. Через рік перебрався в університет Геттінгена (Німеччина), де під впливом педагога Георга Вайца викладав позитивістський аналіз джерел. У 1878 році виходить його праця «Деякі джерела про повстання в Празі у 1483 та 1484 роках», автор намагався з'ясувати причини цих повстань та визначити їх основні етапи. З 1872 по 1883 роки займав посаду секретаря посла США у Берліні. Саме в цей період починає цікавитися європейською історією, особливо англо-французькими відносинами під час Тридцятилітньої війни. З 1874 року Ярослав Голл став співдиректором чеського літературного журналу «Люмир», який виходив у Чехії з 1870 по 1930 роки. У 1882 році університет був поділений на німецьку та чеську частини, Голл залишився в останній. Спільно з Яном Резеком Ярослав Голл заснував «Чеський історичний журнал», який видається

до цього часу та сприяє формуванню суспільно-політичних поглядів чеських громадян. Голлу належала виняткова роль у виділенні історії як особливої університетської дисципліни і підготовці чеських істориків-професіоналів. Історики трьох поколінь що вийшли з цього семінару представляють так звану школу Голла [5].

Великий знавець історичних джерел Ярослав Голл написав ряд монографічних робіт, присвячених середньовічній історії Чехії. Одним з центральних напрямків наукової діяльності Голла було вивчення політичної і релігійної історії Чехії XIII-XV ст., особливо чеської реформації, перш за все Громади чеських братів, аналіз джерел з цієї проблеми, реконструкція їх оригіналів, виявлення в їх текстах подальших нашарувань.

Найбільші праці Ярослава Голла присвячені Петру Хельчицькому. Він представлений в них як виразник інтересів чеського народу. Голлом були з'ясовані умови, в яких виникла Громада чеських братів, показана велика роль, яку вона зіграла в житті чеського суспільства у XV столітті і особливо в розвитку його культури. Вивчивши праці Хельчицького, літературну та просвітницьку діяльність провідних діячів Громади, Голл дійшов висновку, що поразка гуситів неминуче вела до спаду реформаційного руху. В умовах боротьби між католицизмом і протестантизмом, виникнення і розпаду численних релігійних сект вчення Хельчицького виходило, на думку Голла, з історичної реальності. Тому історик виправдовував властиві цьому діячеві чеської реформації проповідь лагідності і смиренності, непротивлення злу, прагнення до морального самовдосконалення на противагу таборитській тактиці збройної боротьби. Ярослав Голл прагнув вписати події, що мали місце в Чехії, в контекст європейської історії. Коло його досліджень охоплювали такі проблеми, як відносини між Чехією та Пруссією, чесько-польські зв'язки в період гуситського руху та інші. Блискуче знання середньовічної історії та джерел дозволило Голлу у 1886 р виступити з обґрунтуванням підробки Краледвірського і Зеленогорського рукописів (РКЗ). Ці рукописи викликали в науковому і політичному житті Чехії XIX - початку XX ст. найгострішу полеміку. З другої половини 80-х років полеміка у Чехії вступила у нову фазу. Організатором критики став чеський науковий журнал «Атенеум». Редактором

цього видання був професор Т. Г. Масарик. Він поставив перед журналом завдання детального аналізу всіх сторін цих рукописів. Я. Голл піддав РКЗ історичній критиці. З'ясувалося, наприклад, що Прага представлена як укріплене місто на правому березі Влтави вже до початку XI століття, між тим як перші укріплення на цьому березі будувалися лише з XIII століття. З'ясувалося, що в 1241 р не було ніякої перемоги над татарами під Оломоуцем про що оповідають рукописи. Він довів, що зміст цих рукописів не відповідає історичній дійсності, будується на більш пізніх матеріалах [8, с. 67-94].

Відповідно до точки зору Голла загальна історія покликана відобразити освіченість людських спільнот. Як наукова дисципліна вона представлялася йому сукупністю робіт, котрі тлумачать окремі приватні проблеми. Кожна область людської діяльності, на думку Ярослава Голла, повинна стати предметом спеціального вивчення, історик не може обмежуватися лише дослідженням політичних подій. У той же час він заперечував закони історичного розвитку і, виходячи з формули «наука заради науки», не визнавав тісного зв'язку історичного пізнання та ідеології. Саме ця позиція визначала його негативне ставлення до праць Т. Г. Масарика, до можливостей застосування методів соціології в історичних дослідженнях.

На початку XX століття Ярослав Голл опинився у консервативному таборі, віддалився від національного руху, висловлювався за збереження Австро-Угорщини. Проти його концепції в цей період виступив Т.Г. Масарик. Серед істориків Карлового університету сформувалася опозиція Голла. Ці обставини, а також різке погіршення здоров'я змусили його піти з університету. Помер історик 8 липня 1929 року у місті Прага [1, с. 345-346].

Заслуга Ярослава Голла полягає в тому, що він і його послідовники подолали відставання чеської історіографії від західноєвропейської, відмовившись від описових методів, орієнтувалися на фундаментальні аналітичні дослідження, поглибили джерелознавчу методичку. Важливе значення мало і включення ними вітчизняної історії в загальноєвропейський контекст.

Список використаної літератури та джерел:

5. Большая советская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. А. М. Прохоров. — 3-е изд. — М. : Советская энциклопедия, 1969-1978.
6. Дементьев И.П. Историография истории Нового времени стран Европы и Америки. – М.: Высшая школа, 1990. — 512 с.
7. Историография истории южных и западных славян // МГУ, исторический факультет, кафедра истории южных и западных славян, курс лекций. – Москва: Московский университет, 1987.
8. Лаптева Л. П. Краледворская и Зеленогорская рукописи и их оценка в России XIX и начала XX вв. // [Studia slavica, Budapest, 21, 1975, С. 67-94](#)